

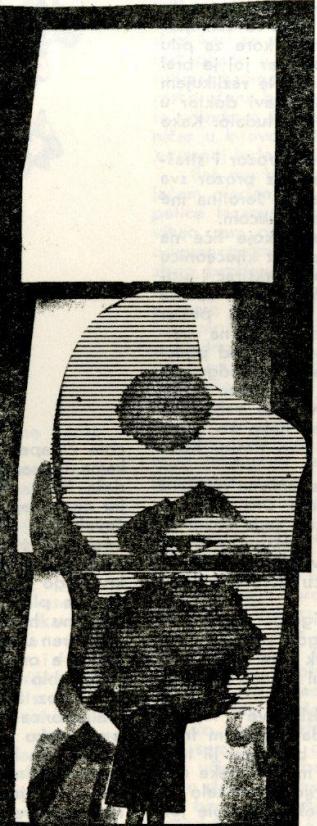
Zoran Kraljević, urednik literarne rubrike časopisa *Mlada misao*, u čijoj se redakcijskoj proštoriji odigraju prvi čin i epilog drame *Minigolf*, Slobodana Šnajdera, na jednom mestu podučava Martina Horvata, glavnu ličnost drame, člana redakcije, mladog i talentovanog prozaiča, sledećim rečima: „Jedna dobra žena u mekom krevetu u feudalnom dvorcu, manje crne kave, više zraka, urednički život. Da, i tvoja će proza postati masivna, teška, organizirana, disciplina misli.“ Martin, krajnje iznerviran, replicira ovako: „Hoćeš li već jednom prestati bljuvati!“ Znači, Martin se buni protiv one vrste literature koja se piše u uslovima „visokog standarda“ i koja je, skoro bez razlike, po duhu saobražena tom „visokom standardu“. Buni se protiv literature koja ne govori ni o čemu i koja ne govori nikome, koja se događa u nekom gradu, ko zna kom... Buni se protiv literature, koja je po svom duhu periferna, kao što je i feudalni dvorac po svom današnjem značenju periferan, u stvari turistički.

Ta Martinova pobuna protiv konformističke i stoga i periferno literature projektovana je u celu dramu. Drama je pisana s namerom da ne bude takva literatura ili bar s namerom da se pokaže primer jednog drugog, jednog novog tipa angažovanja. Šnajder je, želeći da izbegne perifernost literature i perifernost literarnog angažovanja, stvarao svoju dramu metodom nekog spontanog realizma, što znači vezivao ju je za savremene moralne i ideološke, naravno i političke teme. I izgovarao je ove teme rečima sva-kodnevnih dijaloga, izbegavajući sve do drugog čina svako prenosno značenje, svaki simbolizam. Drugi čin je ustupak onome što se u prvom izbegava i zato po svojim vrednostima, vrednostima merenim tim novim tipom angažovanja, po prirodi, zaostaje za prvim činom. Upravo zbog toga je neophodno, ako se govori o nekim bitnim ljudskim i istorijskim elementima *Minigolfa*, govoriti o prvom činu, što je može biti nepravdno, međutim, ono što je savremeno i važno, često, veoma često čini nepravdu prema onome što želi da bude svezreno...

Ako je Martinova pobuna protiv perifernog estetizma literature i foliko važan elemenat drame Slobodana Šnajdera, onda treba na neki način okarakterisati i definisati ovu pobunu. Martinova pobuna je, pre svih ostalih određenja, emotivna. Emotivna po načinu svog ispoljavanja, po onome kakva sredstva upotrebljava, a i po onome što nudi. To je pobuna protiv svega što je prividno, što nije stvarno; pobuna protiv lažnih iluzija i lažnih vrednosti. Martin se iskreno buni protiv shvaćanja prava na istinu i smisao, a naročito se buni protiv institucionalizovanog mišljenja što se pokriva vrlo providnim pojmom discipline misli, kao i protiv prividne akcije, kao što je ona onog „komitetelje“ koji se dugo vremena bori za produženje velikog odmora u srednjim školama... Ovim svojim pobunama Martin Horvat izaziva protiv sebe one koji ga okružuju, recimo već spomenutog Zorana Kraljevića, a naročito glavnog urednika *Mlade misli* Vladimira Puha, koji pokušava da Marline i njegove misli okarakteriše kao pomodne opozicione-sarske i malogradanske, zahtevajući neprekidno od pobunjenika da kaže, da jasno izloži, što zapravo hoće. Ovime „karakteristikama“ i pitanjima Martinova pobuna naravno nije dovedena u pitanje, čak se jače ispoljava, ali je Martin doveden u situaciju da mora eksplicitno da odredi sebe i svoju pobunu. On to čini prilično zburjeno, mada u svom odgovoru uspeva da sačuva smisao svoje pobune. On ne izlaže nikakav svoj program, on želi da odgovor na pitanje bude njegov lični stav, njegova akcija, da budu njegove sopstvene želje i htjenja. Ovim svojim postupkom Martin Horvat pokazuje nesumnjivu slabost, ali i snagu, onu koja se ispoljava u tome da sve, amba baš sve, treba proveriti, da svet treba gledati kroz unutrašnje veze i spone, da treba biti sposoban podneti rizik sopstvenog mišljenja, bez obzira što još uvek nije sasvim iskorenjeno da je mišljenje greh. Martin se, znači, ne buni protiv zbog želje za promenama, zbog proste želje da bude drugačiji, već se buni složenije: buni se angažovanjem sopstvene ljudštosti. Po ovome Martinova pobuna prelazi proste okvire emotivnosti i pretvara se u jedan, još nedovoljno izdiferenciran, ali dosta jasno — iskreno — ispoljen intelektualni revolt.

Taj Martinov intelektualni revolt, do kojeg on dovodi svoju prvobitnu emotivnu pobunu, pojavljuje se kao kontrapunkt svim „silnim“ pobudama

ivan banjai pobuna martina horvata

10-7528 1927

ma, svim prividnim delatnostima, prividnim za-uželostima, prividnim političkim kritikama kojima je okružen, a gestom, odbijanja poziva na minigolf, on odbija da pripada njima, da pripada svetu privida. Njegova kritika ovih prividnosti se izgovara sa platforme novog tipa angažovanja. Cilj ovog novog tipa angažovanja po Martinovim rečima jeste da prisili ljude na mišljenje: „Sve što je hoću, sve što bih je želio, to je da svakodnevno razmislite samo minutu, pa makar iznad zahodske školske, da razmislite bez obzira na napor kojeg ćeće morati uložiti, bez obzira na sastanke koji su pred vama...“ Martin mišljenje smatra jedним od osnovnih oblika ljudske delatnosti, ali ne ono mišljenje koje se odnosi na sitne delatnosti i na prividnosti niti ono na koje se može priučiti. Čak ni ono što je mišljenje faktizera. Martin, ako mišljenje smatra kao osnovnu delatnost, onda pod mišljenjem podrazumeva stvarnu akciju, demonstraciju reči, ono što je svesno i koncipirano, ono mišljenje koje je polpuno strano igračima minigolfa koji to mišljenje neminovno shvaćaju kao greh. Jednom rečju, mišljenje za Martina Horvata znači oktivan odnos prema svetu i mogućnost za ljudsku delatnost. Mišljenje je u ovom smislu po prirodi kritičko mišljenje, i baš zbog toga, za njegove protivnike, ili za one koji to ne mogu da shvate, koji ne znaju uložiti nikakav napor, ujedno i grešna, sumnjiva delatnost. Martin je, zbog „privredne“ mišljenja koju oseća i koja definije svaku njegovu reč i svaki njegov pokret, za one među kojima živi, u redakciji, među urednicima i sa-

radnicima, sumnjiva ličnost. Svi njegovi sukobi i sve njegove replike na neki način izazivaju sumnjičenja: kad napiše novelu o bradavicama, „koje su lažan život tkiva“, onda glavni urednik traga za nekim „simboličnim bradavicama“, znači za nečim što sumnje predpostavlja, kao nešto skriveno, strano i opasno u rečima. Ovaj strah igrača minigolfa od reči čini najočigledniju razliku između mišljenja Martina i onih koji ga okružuju. Martin veruje u reč, ali ne u verbalizam, a argumenti igrača minigolfa uvek se utapaju u verbalizam. Znači, možda postoje i objektivni razlozi za sumnju... Ali to su razlozi sitnici u duhom siromašnih, koji su uvek prepuni sumnjava i u koji se ne smiruju sve doffle dok, ma na koji način, ne pronadu „pravi razlog“ sumnje — skriveno značenje bradavice „koje su lažan život tkiva“.

U mišljenju Martina Horvata kao da nema kompromisa, a i isto tako kao da nema mogućnosti za realizovanje ovog mišljenja. Kao da se kreće u nekom vakuumu, u nekom prostoru bez pravog objekta svog slava, svojih trauma, svojih napesti i ovo ga čini usamljenim a istovremeno ga i sprečava da na neki način prekine sa svojom usamljeničnošću. On pokušava da se angažuje, ali ne za silne stvari, ne u detaljima; on osuđuje sve pojave u kojima nema intenziteta, on pokušava da ispolji globalno mišljenje i globalan stav — to je etička platforma *Minigolfa* i sa ove platforme Martin Horvat polazi u svoje borbe, koje već iz samog početka liče na donikhotičku. Zašto ova njegova borba liči na donikhotičku? Naprve zbog toga što u njegovoj redakciji, u atmosferi i u radu redakcije *Mlade misli* postoji neka vrsta demokratije, neka vrsta prostištivane demokratije: Oni protiv kojih se Martin buni postupljivi su prema njegovoj pobuni, dozvoljavaju da izgovara svoj revolt i ne prete mu sa raznim represilijama, pa čak u izvesnim prilikama pokušavaju i da ga odbrane. Znači redakcija daje mogućnost za pobunu Martina Horvata, ali se uopšte ne menjaju, dozvoljava kritiku, ali nikako da se zamislju, dozvoljava mišljenje, ali ga ne prihvata za sebe.

Po ovome, situacija u kojoj se Martin Horvat nalazi veoma je podmukla: s jedne strane ga sumnjiče, kopaju po nekim tajnama njegovog mišljenja, a sa druge strane dozvoljavaju da postoji ove tajne, dozvoljavaju da za nekoga mišljenje bude osnovni oblik stvarne angažovanosti, i delovanja, ali sve to ne prihvataju za sebe, svemu tome ne dozvoljavaju da zaista deluje.

Martin Horvat se ne buni zahtevajući proste promene, on pod promenama podrazumeva unošenje novih, ili manje novih, poznatih, ili manje poznatih, elemenata u život, u mišljenju. Martin stoga nije anarhist, mada briška ironičnost sa kojom govori o konkretnim događajima neposredne prošlosti sadrži elemente anarhičnosti, ali ne te koja bezobzirno ruše sve, već one koje daju stvarne mogućnosti za kritičko mišljenje. Na prostu, Martinovo mišljenje bez obzira na to što sadrži elemente anarhičnosti ima svoju metu, ima svoj cilj koji pogoda i to ga spašava od pretvaranja u rušilačko mišljenje.

Po svemu ovome drama Slobodana Šnajdera poslavljaju pitanje i mogućnost kritičkog angažovanja drame. Znači i pitanje političkog angažovanja drame. Jer, ako je to drama Martinove stvarne i istorijske političke svesti onda sama drama mora da bude politički angažovana. *Minigolf* je simbol depolitizacije ljudske delatnosti, a Martinova strast za kritičkim, znači političkim mišljenjem, znači kritiku te svesti koja se određuje minigolffom. Šnajder je pokušao da dramu izvuče iz živog peska estetizma, to jest pokušao je da na primjer svoje drame dokaže mogućnost zamjenjivanja uopštenog mišljenja sa konkretnim mišljenjem, koje je definisano u stvarnosti. Ako je u ovome uspeo onda je ostvario političku dramu, ali ne u smislu institucionalizovane politike.

Na patroli i zato bez stvarnog ubedjenja izrečenu rečenicu Vladimira Puha, glavnog urednika *Mlade misli*, da „Mi nemamo pojma kako se ljudi muče, u Jesenicom, pokraj velikih peći...“ Martin replicira ovako: „Nemamo pojma, i nikada nećemo imati pojma, budemo li do kraja života igrali minigolf.“ Gest kojim Martin u epilogu ove drame pokušava da prisili svoju okolinu na pronaalaženje ovog pojma, u stvari na kritičko mišljenje zahtevajući da njegovi drugovi ne odu na minigolf, u stvari je zadnji pokušaj da se nešto učini, ali istovremeno je i pokušaj da se nešto demonstrativno učini. Martin je poražen, ali ostaje njegov pokušaj, što je daleko više nego uspeh produženja školskog odmora,